

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Néhány észrevétel a «Demokratikus nevelés szervezése» című cikkre.¹

Az új demokrácia talaján új meg új törekvések fakadnak, melyek egykor hivatva lesznek az új Magyarország felépítésére. A fentebbi cím alatt közölt tervezet is egyike lesz az alapvető köveknek. Azt hiszem, hogy annak egészére nézve alig van véleményeltérés, de úgy vélem, szolgálatot teszek az ügynek, ha a tervezetnek egyes részeiről különvéleményemet bátorkodom kifejezni.

Első kifogásom az, hogy a tervezet a történeti alapot majdnem teljesen elveti. Pedig minden maradandó életre hivatott alkotás történeti alapon épül fel. Ha ezt elvetjük, akkor hiábavaló volt Comeniusnak, Rousseaunak, Voltairenek, Eötvösnek stb. minden fáradozása. A jövő közművelődése a múlton épül fel.

Másik észrevételem, hogy a szervezés a gyakorlati szempontokat majdnem kizárólagossá kívánja tenni. Pedig minden gyakorlat jól kieszelt elméleten épül fel. A példabeszéd azt mondja: *poëta non fit, sed nascitur*. Ez azonban csak egy bizonyos pontig fejezi ki a valóságot. Aki jó verset akar írni, annak ismernie kell a versírás törvényeit. Senki sem ismerte a versírás törvényeit elméletileg jobban, mint Arany. És így vagyunk minden gyakorlati dologgal. Minden gyakorlathoz az elmélet adja a szilárd alapot. Ha valamit teszünk, nemcsak a cselekvés módját kell tudnunk, hanem ismernünk kell azt az okot is, amiért azt a dolgot tesszük. Emellett a bemutatott szervezetben a gyakorlatias irány intézményei sem tűnnek ki világosan.

Legfőbb kifogásom azonban a szervezet ellen az, hogy egyáltalán nem akar tudomást venni az osztott és osztatlan iskolák közötti különbségről. Pedig hiába! Egy tanító hatnak munkáját végezni soha sem fogja; itt semmi módszertani ismeret, semmi tanítói rátermettség nem segít. Ha az osztatlan iskola által ugyanazon műveltséget

¹ L. Magyar Pädagogia, XXVII. k. 522. l.

akarjuk nyújtani, mint az osztott által, akkor ezt intézményesen, szervezetileg kell biztosítani. E nehézség megoldásának más módja alig képzelhető, mint amelyet én már nagyon régen ajánlottam. Ez röviden így fejezhető ki: ugyanazon ismeretanyag, de annak elvégzésére fejletlenebb iskolában meghosszabbított tanítási idő, vagy az iskolák központosítása (*concentration of schools*).

Ami a tagozatok megállapítását illeti, igénytelen véleményem szerint ez túllő a célon, mert pápább akar lenni a pápánál, vagy hogy egy francia közmondással fejezzem ki magamat: *plus royaliste quí le roi*. *Roi* alatt itt természetesen az Északamerikai Egyesült-Államok értendők. Nem tudom, a szervezés készítőinek lelki szemei elbűt az Egyesült-Államok iskolaszervezete, lebegett-e. Annyi tény, hogy ott az alsó tagozat nyolc, a középső négy osztályú. Hogy azonban maguk az amerikaiak is mennyire nincsenek e szervezettel megelégedve, arra nézve bátorokodom Calvin O. Davisnak egy összefoglaló ismertetésére hivatkozni. Calvin O. Davis, a Michigan-egyetem tanára u. i. az elemi és középiskolák újjászervezéséről folyt tárgyalásokból s a rávonatkozó kísérletekből az újjászervezésnek következő négy lehetőséget állapította meg:

1. Az iskola külső alakja a mai marad, de a hetedik és nyolcadik fokozatban (osztály) azok az elvek léptetendők életbe, melyeket ez idő szerint a középiskolák (*high school*) igazgatása mutat. Ez a megoldás az elemi iskolát külsőleg ugyanazon állapotban hagyná, amelyben most van, de a szakszerű tanításnak módosításával és jobb feljebbviteli rendszerrel járna.

2. A hetedik és nyolcadik fokozat a középiskola épületébe helyeztetik s a hatodik fokozaton felül levő minden munka mint egy egységhez tartozó szerveztetik és igazgattatik. Ez a terv egyszerűen kivieszi a hetedik és nyolcadik fokozatot mostani keretéből s a középiskolával egybeolvasztja. Ezáltal a szakszerű tanítás, a tanulmányok korlátolt megválasztása, az oktatás tudományos módszere, a rendtartás és ellenőrzés szabadabb szelleme a hetedik és nyolcadik fokozatban levő tanulóknak époly eredeti jogává lesz, mint a négy felső osztály tanulóinak.

3. Az iskoláknak és a tanított tárgyaknak a hatodik fokozat után való teljes elkülönítése. E terv szerint a hatodik foktól kezdve az utak elágaznak. Ezen túl minden munka külön s önmagukban elhatárolt iskolákban szerveztetik. E teljes szervezetben hét különböző típusú iskola lesz: *a)* kollégiumra előkészítő iskola; *b)* kézügyességi iskola; *c)* gyakorlati művészetek középiskolája leányok számára; *d)* kereskedelmi középiskola; *e)* ügyviteli középiskola; *f)* ipariskola fiúk számára; *g)* ipariskola leányok számára.

4. A hetedik, nyolcadik és kilencedik fokozatnak mint alsófokú (junior) középiskolának, a tizedik, tizenegyedik és tizenkettedik fokozatnak mint felsőbbfokú középiskolának elkülönített csoportosítása. Ez a módszer alkalmazható nagy városokban, ahol külön épületek emelése és külön ellenőrzés lehetséges. (Rep. of the Com. of Ed. 1912. 12. 1.)

Ami engem illet, én a közoktatás szervezetének két alsó tagozata között fennálló viszony megállapításában a legmesszebbmenő demokrácia szempontjából is követendő mintaképnek a svájci szervezetet tekintem (hatosztályú alsó, hatosztályú középfokozat). Csak ez a viszony felel meg mind a lélektani, mind a társadalmi szempontoknak.

A középfokú iskolák típusaira vonatkozólag az Egyesült-Államok tízes bizottsága négyben állapodott meg, ú. m. *a)* klasszikai tudományos, görög nyelvvél, *b)* tudományos, görög nyelv nélkül, *c)* modern nyelvi, *d)* nemzeti iskola. Azóta nem merült fel oly körülmény, mely szükségessé tenné ezeknek a típusoknak megváltoztatását. Igaz ugyan, hogy Calvin O. Davis közleménye már hét típust sorol fel, de ezek alapjukban véve erre a négy típusra vezethetők vissza, mert a fiú- és leányiskoláknak még típusokban is elkülönítése semmivel sem igazolható, annyival kevésbé, mivel hitem szerint az együttnevelés a demokratikus fejlődésnek előbb-utóbb bekövetkező gyümölcse lesz.

Felette sajnálom, hogy a tanítóképzés oly nagyfokú elítélésben részesült. Mai tanítóképzésünk hosszú fejlődésnek, mindenoldalú, sokszoros tanácskozásnak eredménye. Igénytelen felfogásom szerint mai alakjában is bátran kiállja a versenyt a leghaladottabb országok tanítóképzésével is. Ezzel nem azt kívánom mondani, hogy azon semmi módosítás nem volna eszközözendő, hanem csakis azt, hogy gyökeres felforgatása nagy visszaesést eredményezne s a munkát újra kellene kezdeni. Jelenlegi tanítóképzésünk ismeret- és ügyességbeli anyagát tehát változtatlanul meg kellene hagyni. Minthogy azonban az a mostani keretben el nem fér, a tanítóképzés öt évfolyamra emelendő, a kántorképzés keretéből kiveendő s erre rendelt külön intézetbe helyezendő. A zenei szakból pusztán csak az éneket és hegedűt tartanám meg; ez utóbbit azért, mert az énektanításnak legalkalmasabb eszköze a hegedű. A jövő demokráciájának is fontos érdeke, hogy ki ne küszöböltessék belőle az eszthetikai elem, tehát az ének se. Enélkül az ember legfejlebb tudós állat, de nem érző ember. A gyakorlati év a tanítóképzés befejezése után okvetlenül behozandó. A tanítóképesítő vizsgálatok — melyek csak a neveléstani tárgyakat ölelnék fel — csakis a gyakorlati év elvégzése után volnának leteendőek.

Ami pedig a tanítóképző-intézeti tanár- vagy tanítóképzésnek

jelenlegi módját illeti, szintén nem szívesen látnám, ha gyökeres változáson menne át. Ez a kiválogató-rendszernek olyan formáját tünteti fel, amelynek párja az egész föld kerekiségén nem található. Ha mégis van valami kívánságom e téren, az az, hogy az idegen nyelvek nagyobb fokú méltánylásban részesüljenek. A tanítóképző-tanár (tanító) idegen nyelvek nélkül is jó szakember lehet, de egyetemesebb világnézetre idegen nyelvek birtoka nélkül nem juthat. Pedig a tanítók tanítójában ennek is meg kell lennie.

A különböző fokú iskoláknak egymáshoz való viszonyára még most is sok megszívlelendő útmutatást nyújt az Egyesült-Államok tízes bizottságának jelentése.

(Kispest.)

Somogyi Géza.

Háborús pedagógia.

Háborúk — sajnos — a multban is gyakran sújtották az emberiséget, a nevelés történetéből azonban nem derül ki, hogy a nevelésről való elmékedések régebben is hozzakapcsolódtak volna az épen akkor dúló háborúkhöz. Úgy látszik, a háborús pedagógia a mi korunknak s ennek a mirajtunk végig viharzott háborújának a szülöttje. Csábító feladat volna kinyomozni, mik az okai ennek a sajátos jelenségnek, miért nem szövődtek bele a korábban lezajlott háborúk az egykorú pedagógusok gondolatvilágába, s miért hozott létre a négy évnél is tovább pusztító világháború annyi meglepő, új dolgon kívül háborús pedagógiát is. Ámde ez a vizsgálódás egyfelől nagyon messzire vinne, másfelől csak kisebb részben volna neveléstudományi érdekű. Értjük be azért itt azzal a megállapítással, hogy e háború alatt a nevelésügyi elmékedők nagyrészt a háború szemüvegén keresztül nézték a nevelésnek számos kérdését. Bizonyos, hogy ez a szemüveg nagyon sokszor torzított, s épen nem segítette elő a tisztánlátást; de bár a háborús pedagógia sok idétlen gondolatot felvetett s nem egy selejtes művet termelt, olyan termékei is vannak, amelyek megkívánják, hogy komoly figyelemre méltassuk őket.

Különösen érdekelhet bennünket az a kérdés, milyen neveléstan eszméket hirdettek a háború folyamán a németek, volt szövetségeseink közül azok, akiknek fejlett közművelődésével mindig szoros kapcsolatot tartottunk fenn.

Ha erre a kérdésre feleletet keresve a német háborús pedagógiai irodalomban búvárkodunk,¹ mindjárt szemünkbe ötlük a németeknek

¹ E közleménynek alapjául a német háborús pedagógiának két számottevő terméke szolgált: *Wilhelm Schremmer, Die deutsche Schule*